

Міністерство освіти і науки,
молоді та спорту України
Прикарпатський національний університет
імені Василя Стефаника

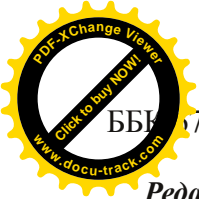
Юридичний інститут

Збірник наукових статей

Актуальні проблеми вдосконалення чинного законодавства України

Випуск XXVII

м. Івано-Франківськ, 2011

ББК 67.9 (4Укр)
А 43

Редакційна колегія: д.ю.н., доц. Васильєва В.А. (*головний редактор*); акад. АПрНУ, д.ю.н., проф. Луць В.В.; акад. АПрНУ, д.ю.н., проф. Костицький М.В.; акад. АПрНУ, д.ю.н., проф. Погрібний О.О.; акад. АНВШУ, д.ю.н., проф. Дзера О.В.; д.ю.н., проф. Фріс П.Л.; д.ю.н., доц. Галянтич М.К.; д.ю.н., доц. Стефанчук Р.О.; д.ю.н., проф. Коссак М.В.; д.ю.н., проф. Майданик А.Р.; д.ю.н., проф. Кириченко О.А.; к.ю.н., доц. Кобецька Н.Р.; к.ю.н., доц. Вівчаренко О.А.; к.ю.н., доц. Логвінова М.В.; к.ю.н., доц. Ославський М.І.; к.ю.н., доц. Присташ Л.Т.; к.ю.н., доц. Багай Н.О.; к.ю.н., доц. Загурський О.Б.; к.ю.н., доц. Микитиї Ю.І. (*відповідальний секретар*).

А43 Актуальні проблеми вдосконалення чинного законодавства України [текст] : Збірник наукових статей. Випуск 27. - Івано-Франківськ : Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника, 2011. - 323 с.

У збірнику досліджуються актуальні проблеми державного будівництва, питання теорії та історії держави і права, правової реформи в Україні, екології, боротьби зі злочинністю. Вносяться та обґрунтовуються пропозиції щодо вдосконалення ряду інститутів конституційного, цивільного, кримінального та інших галузей права.

Для науковців, викладачів, аспірантів, здобувачів, студентів, слухачів, курсантів юридичних інститутів та факультетів, юристів-практиків.

Actual problems in the field of the formation of the Ukrainian State, questions of theory and history of state and law, law reforms in Ukraine, ecology, struggle against criminality are researched in this issue. The propositions on the perfection of some institutions of constitutional, civil, criminal and other spheres of law are submitted and analyzed.

Good for scientists, professors, post-graduate students, students of law departments, practising lawyers.

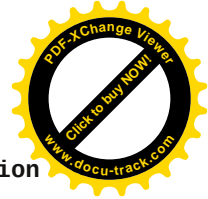
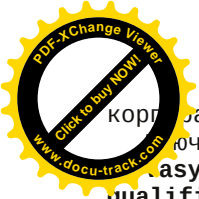
Реєстраційне свідоцтво: серія КВ №4150. Видається з 1996 року.

Адреса редколегії: 76018, м.Івано-Франківськ, вул. Шевченка, 44а. Юридичний інститут Прикарпатського національного університету імені В.Стефаника. Тел./факс (0342) 50-87-60.

ISSN 2218-1849

ББК 67.9 (4 Укр)

© Юридичний інститут Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника, 2011

корпоративних сделок

Ключевые слова: корпоративные сделки, квалификация

Lasyleva V.A. Corporate transactions: the question of qualifications

The article deals with some issues of qualification of corporate transactions.

Keywords: corporate transactions, qualification

Зозуляк О. І.

ЗАКОНОДАВЧІ ПІДХОДИ ДО ВИЗНАЧЕННЯ МІСЦЕЗНАХОДЖЕННЯ ЮРИДИЧНОЇ ОСОБИ

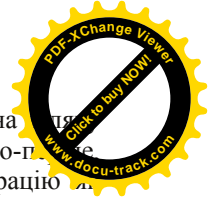
УДК 347.19

Останнім часом український законодавець «захопився» внесенням змін у чинне цивільне законодавство. Проте, на жаль, потрібно констатувати той факт, що не всі зміни, внесені у Цивільний кодекс України (далі – ЦК України) є такими, що можуть викликати схвальне ставлення, така частота та кількість доповнень, як показує практика, розходяться з їх якістю. У світлі зазначених міркувань, без сумніву, варто погодитись із Р. О. Стефанчуком з приводу того, що сьогодні поширеною є так звана «кодексна перфектизація», що проявляється у нескінченному внесенні змін та доповнень до існуючих кодифікованих нормативно-правових актів. А прикладом такого негативного явища автор наводить історію внесення змін до чинного ЦК України [1, с. 25].

Слід зазначити, що доволі часто зміни до цивільного законодавства наступають на приватноправове регулювання майнових та особистих немайнових відносин між фізичними та юридичними особами, у них простежується спроба «зарегулювати» відносини, що будуються на приватницьких засадах, внести у механізм їх правового регулювання часто невиправданий елемент публічності. А тому можна повністю зрозуміти та підтримати обурення М. М. Сібільова, який вірно зауважує, що ці зміни порушують одне з концептуальних положень, згідно з яким Цивільний кодекс України є кодексом приватного права. На підтвердження своєї позиції автор наводить приклади змін до ЦК України, що були внесені за останній рік, зокрема, до ст. 93, ст. 203, ст. 228, ст. 234 та інших [2, с. 46].

У межах даної статті хотілось би зосередити увагу на тих змінах, що були внесені у ст. 93 ЦК України, якою визначається місцезнаходження юридичної особи. Тут одразу зауважимо, що з моменту вступу ЦК України у дію, зміст даної статті змінюється вже втретє! Отож проаналізуємо практичну необхідність внесення зазначених змін.

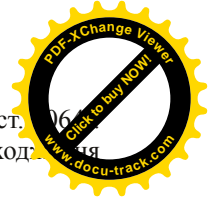
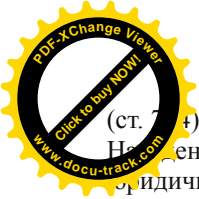
Варто зауважити, що місцезнаходження юридичної особи має важливе значення для багатьох галузей права: податкового, банківського, фінансового, непересічне значення останнє відіграє і для права цивільного. Спробуємо у загальних рисах окреслити значення місцезнаходження юридичної особи для окремих цивільно-правових інститутів, а, відтак, вказати на потребу у чіткому та лаконічному визначенні зазначеного поняття.

Місцезнаходження юридичної особи відіграє важливе значення на стадії створення та припинення діяльності юридичної особи. По-перше, місцезнаходження юридичної особи впливає на її державну реєстрацію суб'єкта цивільних правовідносин. Хоча відповідно до положень ЦК України вказівка в установчих документах місцезнаходження юридичної особи не вимагається в обов'язковому порядку, у Законі України «Про господарські товариства» визначено, що установчі документи господарського товариства повинні містити відомості про місцезнаходження юридичної особи [3]. Відповідно до ст. 17 Закону України «Про державну реєстрацію юридичних та фізичних осіб-підприємців» відомості щодо місцезнаходження юридичної особи повинні міститися в Єдиному державному реєстрі юридичних осіб і фізичних осіб-підприємців [4], а тому зазначення цих відомостей при заповненні реєстраційної картки юридичної особи є обов'язковим. Місцезнаходження юридичної особи вказується також у свідоцтві про державну реєстрацію, тому у випадку зміни місцезнаходження підлягає заміні й свідоцтво про державну реєстрацію. По-друге, відповідно до ч. 2 ст. 38 вищевказаного Закону підставою для постановлення судового рішення про припинення юридичної особи, що не пов'язано з банкрутством, є наявність в Єдиному державному реєстрі запису про відсутність юридичної особи за вказаним її місцезнаходженням. Таким чином, існування юридичної особи ставиться в залежність від її місцезнаходження. По-третє, чіткість у визначенні місцезнаходження юридичної особи відіграє значення і при створенні відокремлених підрозділів останньої, адже у легальному визначенні поняття «відокремлений підрозділ юридичної особи» акцент зроблено на тому, що останній повинен знаходитись поза її місцезнаходженням (ч. 1 ст. 95 ЦК України, ст. 1 Закону України «Про державну реєстрацію юридичних та фізичних осіб-підприємців»).

Місцезнаходження юридичної особи має вирішальне значення, коли йдеться про вступ юридичної особи у договірні відносини, зокрема, у тому випадку, коли йдеться про визначення місця укладення договору. Так, відповідно до ст. 647 ЦК України договір є укладеним у місці проживання фізичної особи або за місцезнаходженням юридичної особи (виділено мною. – О.З.), яка зробила пропозицію укласти договір, якщо інше не встановлено договором.

Непересічне значення належить місцезнаходженню юридичної особи під час динаміки договірного зобов'язання, зокрема на стадії його виконання. Так, у ЦК України (ст. 532) передбачено, що за грошовими зобов'язаннями, а також іншими зобов'язаннями (за виключенням тих, що пов'язані із переданням нерухомого майна, переданням товару (майна), що виникає на підставі договору перевезення або інших правочинів) місце виконання зобов'язань прив'язується до місцезнаходження юридичної особи. Важливість місцезнаходження юридичної особи можна прослідкувати і в інших статтях ЦК України, де йдеться про особливості конкретних договірних конструкцій

(ст. 74), реквізити складських чи розрахункових документів (ст. 962, ст. 963). Наведені приклади доволі наглядно демонструють роль місцезнаходження юридичної особи при її вступі у цивільно-правові відносини.

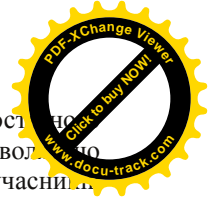
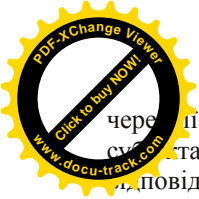
З прийняттям ЦК України у визначенні місцезнаходження юридичної особи використовувалась прив'язка до місця її державної реєстрації. Так, у ч. 1 ст. 93 ЦК України визначалось, що місцезнаходження юридичної особи визначається місцем її державної реєстрації, якщо інше не встановлено законом. При цьому законодавець не вимагав, щоб керівні органи юридичної особи перебували за її місцезнаходженням. Таким чином, виходячи із положень даної статті розрізняли юридичну та фактичну адресу юридичної особи.

Схожі правила щодо визначення місцезнаходження юридичної особи зустрічаємо і в країнах СНД. Для прикладу, у цивільному законодавстві Російської федерації у визначенні місцезнаходження юридичної особи використовується прив'язка до місця її державної реєстрації. Так, у ч. 2 ст. 54 Цивільного кодексу Російської Федерації вказується, що місцезнаходження юридичної особи визначається місцем її державної реєстрації. Проте, у цій же статті уточнено, що державна реєстрація юридичної особи здійснюється за місцезнаходженням її постійно діючого виконавчого органу, а у випадку відсутності постійно діючого виконавчого органу – іншого органу або особи, які мають право діяти від імені юридичної особи без довіреності [5]. Отже, в кінцевому результаті, місцезнаходження юридичної особи за російським цивільним законодавством відповідає місцезнаходженню її постійно діючого виконавчого органу.

У березні 2005 р. до ст. 93 ЦК України були внесені зміни, згідно з якими місцезнаходженням юридичної особи є адреса органу або особи, які відповідно до установчих документів юридичної особи чи закону виступають від її імені. Таким чином, у даному випадку законодавець відмовився від використання місця державної реєстрації при визначенні місцезнаходження юридичної особи, акцент зроблено на адресі органів або осіб, що виступають від її імені. Така ж норма має місце і в ст. 1 Закону України «Про державну реєстрацію юридичних та фізичних осіб-підприємців» [3].

У цивілістичній літературі досить позитивно характеризується саме таке визначення юридичної особи (у редакції від 3 березня 2005 р. № 2452-IV). Так, зокрема, Сібільов М. М. підкреслює, що це визначення можна визнати універсальним, оскільки воно поширюється як на приватні, так і публічні юридичні особи [2, с. 46].

На нашу думку, цінність його полягає також у тому, що у ньому не випадково вказується на адресу органів юридичної особи, тут закладена логічна прив'язка місцезнаходження юридичної особи до того місця, у якому реалізується цивільна дієздатність останньої. У ст. 92 ЦК України визначено, що цивільна дієздатність юридичної особи реалізується через її органи, а тому немає сумніву у вірності позиції, обраної законодавцем у зазначеній редакції ст. 93 ЦК України. У реалізації цивільної правосуб'єктності юридичної особи

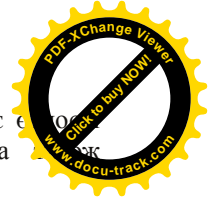
через ці органи проявляються дії самої юридичної особи як самостійної суб'єкта цивільних правовідносин [6, с. 5], реалізується її зовнішня воля, що відповідає сучасним тенденціям розвитку юридичних осіб як учасників відносин у приватноправовій сфері.

Зміни, що мали місце у ст. 93 ЦК України у грудні 2010 р. визначають місцезнаходження юридичної особи наступним чином: місцезнаходженням юридичної особи є фактичне місце ведення діяльності чи розташування офісу, з якого проводиться щоденне керування діяльністю юридичної особи (переважно знаходиться керівництво) та здійснення управління і обліку.

Одразу слід зазначити на нечіткості термінології, яку використовує законодавець при визначенні місцезнаходження юридичної особи. Так, зокрема, не до кінця зрозумілим залишається, що мається на увазі під такими поняттями як «переважно знаходиться керівництво юридичної особи» чи «фактичне місце ведення діяльності юридичної особи». Для прикладу, коли йдеться про укладення юридичною особою того чи іншого договору, місцем його укладення слід визнавати фактичне місце ведення діяльності юридичної особи (а це може бути не тільки офіс), чи місце, з якого ведеться облік? Звичайно, що ні, адже місце укладення договору повинно прив'язуватись до місця, де знаходяться органи або особи, що реалізують зовнішню волю юридичної особи. Саме через органи юридичні або учасників (коли йдеться, зокрема, про повні та командитні товариства) юридична особа вступає у договірні відносини, виконує договірні зобов'язання, несе відповідальність за їх невиконання, а тому логічно, що при визначенні місцезнаходження юридичної особи, прив'язку слід робити до органів або учасників юридичної особи.

Як відзначається у цивілістичній літературі, «можливо суто для Податкового Кодексу України, таке визначення дає більше можливостей для контролюючих органів здійснювати свою компетенцію, і якщо це так, то його місце не у ЦК України» [2, с. 47], що ще раз підтверджує недоцільність внесення змін у ст. 93 ЦК України. Дійсно, погоджувачись з тим, що на сьогодні визначення місцезнаходження юридичної особи у ЦК України переобтяжене елементами публічності, хочемо наголосити на недопущенні формулювання легальних визначень одних і тих же понять у різних актах вітчизняного законодавства України. На нашу думку, визначення місцезнаходження юридичної особи однозначно повинно міститись саме в ЦК України, з огляду на те, що юридична особа виступає основним учасником цивільного обороту, а вчення про юридичні особи складає серцевину цивілістики, але воно (визначення) водночас має носити універсальний характер, бути придатним для використання й іншими, галузями права.

Крім того, сьогодні можна спостерігати ситуацію, коли ЦК України та Закон України «Про державну реєстрацію юридичних та фізичних осіб-підприємців» по-різному визначають місцезнаходження юридичної особи, оскільки відповідні зміни до зазначеного Закону після редагування статті 93

ЦК України у грудні 2010 р. внесені не були, що також не сприяє єдиним підходам до визначення місцезнаходження юридичної особи, а також розмоватиме зайву плутанину на практиці.

На підставі усього вищезазначеного, слід констатувати, що визначення місцезнаходження юридичної особи через використання прив'язки до місцезнаходження її органів є найбільш оптимальним, а тому варто було б повернутись до того правила, яке нормативно було закріплене у ст. 93 ЦК України у редакції від 3 березня 2005 р. № 2452-IV.

1. Стефанчук Р. О. Шляхи розвитку цивільного законодавства [текст] / Р. О. Стефанчук // збірник наукових праць за результатами Міжнародної науково-практичної конференції, присвяченої пам'яті Олександра Анатолійовича Пушкіна «Актуальні проблеми цивільного права» (м. Харків, 13-14 травня 2011 р.). – Харків. – 2011. – С. 20-28.
2. Сібільов М. М. Про необхідність збереження основних концептуальних положень чинного цивільного кодексу України [текст] / М. М. Сібільов // збірник наукових праць за результатами Міжнародної науково-практичної конференції, присвяченої пам'яті Олександра Анатолійовича Пушкіна «Актуальні проблеми цивільного права» (м. Харків, 13-14 травня 2011 р.). – Харків. – 2011. – С. 43-50.
3. Про господарські товариства : Закон України [прийнятий 19 вересня 2003 р.; за станом на 07.07.2011] // Відомості Верховної Ради України. – 1991. - № 49. - Ст. 682.
4. Про державну реєстрацію юридичних осіб та фізичних осіб – підприємців: Закон України [прийнятий 15 травня 2003 р.; за станом на 07.07.2011] // Відомості Верховної Ради України. – 2003. - № 31-32. - Ст. 263.
5. Гражданский кодекс Российской Федерации от 21 октября 1994 г. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://base.garant.ru/10164072/4/#1004>
6. Зозуляк О. І. Договір як правова форма реалізації цивільної правосуб'єктності юридичних осіб : автореф. дис.. на здобуття наук. ступеня канд. юрид. наук : спец. 12.00.03 «Цивільне право, цивільний процес, сімейне право, міжнародне приватне право» / О. І. Зозуляк. – Київ, 2010. – 19 с.

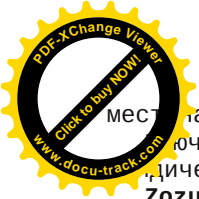
Зозуляк О. І. Законодавчі підходи до визначення місцезнаходження юридичної особи

У статті досліджуються теоретико-правові питання, пов'язані із визначенням місцезнаходження юридичної особи. На основі аналізу цивілістичної доктрини та норм цивільного законодавства автором статті зроблено висновок про те, що місцезнаходження юридичної особи повинно визначатися через місцезнаходження її органів.

Ключові слова: юридична особа, місцезнаходження юридичної особи, органи юридичної особи.

Зозуляк О.И. Законодательные подходы к определению местонахождения юридического лица

В статье исследуются теоретико-правовые вопросы, связанные с определением местонахождения юридического лица. На основании анализа гражданско-правовой доктрины и норм гражданского законодательства автором статьи сделан вывод о том, что местонахождение юридического лица должно определяться через

местонахождение его органов.

Ключевые слова: юридическое лицо, местонахождение юридического лица, органы юридического лица.

Zozuliak O.I. Legislative approaches to determining location of legal entity

The article reveals theoretical issues related to the location of legal entity. Having analysed civil doctrine and regulations of civil law the author of the article came to a conclusion that the location of the juridical person has to be determined by the location of its bodies.

Key words: legal entity, location of the legal entity, bodies of the legal entity.

Козлов А.М.

ІСТОТНІ УМОВИ ДОГОВОРУ ПОСТАВКИ ТОВАРІВ ЗА ДЕРЖАВНИМ ЗАМОВЛЕННЯМ

УДК 347.451.031.2

В умовах становлення ринкової економіки цивільно-правовий договір поставки товарів за державним замовленням продовжує залишатися важливою правовою конструкцією в сфері товарообміну: між державними організаціями і постачальниками сировини, матеріалів, між виробником товарів і державним органом влади у сфері задоволення пріоритетних державних потреб.

З розширенням цивільним законодавством інституцій договірної свободи, існування в ньому засад диспозитивності потребують переосмислення основи договірної права. При цьому уявлення про істотні умови договору теж не залишається усталеним. Питання істотних умов договору поставки товарів для державних потреб ускладнюється тим, що правовідносини у сфері поставки для державних потреб окрім норм Цивільного кодексу України (далі ЦК України)[1] регулюються також нормами Господарського кодексу України(далі ГК України)[2]та окремими нормативно-правовими актами. Слід зазначити, що сучасні дослідження наведеної проблеми в Україні здійснюються здебільшого шляхом викладу діючого законодавства в учбовій літературі з цивільного та господарського права. Повний та комплексний аналіз законодавства, щодо істотних умов договору, не проводився. Немає також і монографічних досліджень з цих питань.

На пострадянському просторі ця проблема розглядалась фрагментарно в розрізі досліджень договірної конструкції поставки загалом у праці Л.І.Шевченко «Регулирование отношений поставки», [3] В.Е. Белова «Поставка товаров, выполнение работ, оказание услуг для государственных нужд. Правовое регулирование» [4] та М. І. Брагінського, В. В. Вітрянського «Договорное право. Книга вторая: Договоры о передачи имущества» [5]. Із сучасних досліджень найбільш ґрунтовним комплексним є дослідження проблеми істотних умов договору у дисертації І.І. Зазуляка, «Істотні умови договору: теоретичний аспект» [6]. З метою формування напрямків удосконалення чинного законодавства у укладання договору поставки товарів